

Norræn samstarfsáætlun um atvinnustefnu 2025–2030

DRÖG - febrúar 2024

Efnisyfirlit

1.	Formáli (hámark ½ blaðsíða)	2
2.	Kynning / Inngangur (hámark ½-1 bls.).....	2
3.	Pólitísk forgangsmál (hámark 2 – 3 bls.).....	3
4.	Meginmarkmið og undirmarkmið.....	5
5.	Mat á samstarfsáætluninni	7

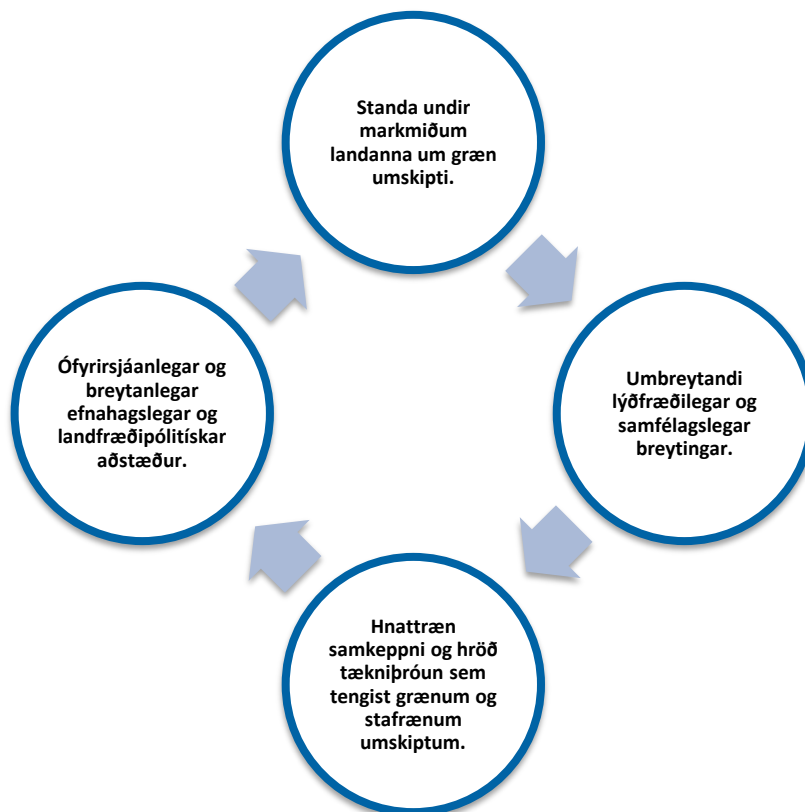
1. Formáli

2. Kynning / Inngangur

Samstarfsáætlun ráðherranefndarinnar um sjálfbæran hagvöxt (MR-Vækst) fjallar um pólitísk forgangsmál og markmið samstarfsins á sviði atvinnustefnu, þar með talin bygginga- og húsnæðismál, á árunum 2025-2030.

Norðurlönd eiga að verða sjálfbærasta og samþættasta svæði heims 2030. Þetta er kjarninn í framtíðarsýn Norrænu ráðherranefndarinnar, Framtíðarsýn okkar 2030, sem forsætisráðherrar landanna samþykktu í ágúst 2019. Til þess að framtíðarsýnin verði að veruleika mun ný samstarfsáætlun um atvinnustefnu 2025-2030 byggjast á hinum þremur stefnumarkandi áherslusviðum Framtíðarsýnar okkar 2023 en þau eru græn Norðurlönd, samkeppnishæf Norðurlönd og félagslega sjálfbær Norðurlönd.

Norðurlöndin hafa sett sér metnaðarfull markmið í loftslagsmálum. Loftslagsmarkmiðin munu leiða til einhverra stærstu umskipta sem orðið hafa á okkar tímum. Aukinn hraði grænna umskipta og þróun grænna lausna munu ráða úrslitum um að Norðurlöndin nái markmiðum sínum í loftslagsmálum. Græn umskipti atvinnulífsins krefjast þess að norræn fyrirtæki hafi getu og hæfni til að endurnýja sig og keppa á heimsmörkuðum þar sem efnahagslegar og landfræðipólitískar aðstæður eru ófyrirsjáanlegar. Á sama tíma eiga miklar lýðfræðilegar og samfélagslegar breytingar sér stað. Þar leynast helstu áskoranir sem liggja til grundvallar þeim meginmarkmiðum og undirmarkmiðum sem sett eru í samstarfsáætluninni um atvinnustefnu 2025-2030.

Norðurlandaráð, félagasamtök og aðrir aðilar sem málið varðar hafa komið að gerð samstarfsáætlunarinnar.

Samstarfsáætlunin er stjórnþæki í samstarfi á vegum ráðherranefndarinnar um atvinnustefnu. Samstarfsáætlunin var samþykkt af norrænu ráðherranefndinni um sjálfbæran hagvöxt (MR-Vækst) [dags.] og gildir hún til 31. desember 2030.

Samstarfsáætlunin byggist á því verkefni Norrænu ráðherranefndarinnar að raungera þá framtíðarsýn að Norðurlönd verði sjálfbærasta og samþættasta svæði heims fyrir 2030.

Samstarfsáætlunin um atvinnustefnu hefur mikilvæga þverlæga snertifleti við aðra málaflokka, einkum varðandi græn og stafræn umskipti. Þverlægt samstarf er mikilvægt til að takast á við þverlæg vandamál, nýta samlegðaráhrif og auka slagkraftinn við framkvæmd markmiða áætlunarinnar.

3. Pólitísk forgangsmál

Áskoranir og tækifæri á sviði atvinnustefnu

Hinar miklu áskoranir í atvinnustefnu til ársins 2030 eru nátengdar ýmsum hnattrænum og samfélagslegum áskorunum.

Loftslagsmarkmið og umhverfissjónarmið

Tryggja verður græn umskipti og hraða þeim ef takast á að ná loftslagsmarkmiðum. Mikilvægar aðgerðir gegn loftslagsbreytingum krefjast nýrrar nálgunar í nýsköpun en hún mun geta greitt fyrir þeirri hröðu tækniþróun sem er drifkraftur grænna og stafrænna umskipta og hagvaxtar á Norðurlöndum. Norrænar lausnir og þekking geta stuðlað að því að dregið verði úr losun á Norðurlöndum og aðstoðað önnur lönd við að taka á loftslagsvandanum. Gagnger umskipti gera ýmsar nýjar kröfur til atvinnulífsins. Með því að efla samstarf um nýstárlegar, grænar og sjálfbærar lausnir en einnig auka samþættingu á svæðinu geta Norðurlöndin tryggt samkeppnisfærni norrænna fyrirtækja til að skapa hagvöxt og arðbær störf sem viðhalda lífskjörum á svæðinu. Hluti samstarfsins verður að taka á sameiginlegum veikleikum og styrkja um leið stöðu Norðurlanda sem leiðandi græns svæðis.

Hnattræn samkeppni og hröð tækniþróun

Norræn fyrirtæki verða í auknum mæli fyrir hnattrænni samkeppni. Það á ekki síst við um grænar lausnir sem eru eftirsóttar um allan heim en einnig stafræna þróun sem hefur í för með sér að vörur og þjónusta verða æ óháðari landamærum og samgöngum. Stafvæðing er einn helsti þátturinn í tækniþróun og á það við þvert á öll svið. Stafræn tækni hefur þegar haft umbreytandi áhrif á hagkerfi og atvinnulíf Norðurlanda, bæði í einkageiranum og þeim opinbera. Hröð þróun gervigreindar og sjálfvirknivæðing eru dæmi um þetta. Þessi þróun mun krefjast mikillar aðlögunarhæfni af hálfu atvinnulífsins sem verður að vinna markvisst með notkun og þróun stafrænna lausna.

Landfræðipólítískar áskoranir

Landfræðipólítískar áskoranir eru farnar að skipta miklu máli í atvinnustefnu og pólítískar og efnahagslegar afleiðingar þeirra eru greinilegar. Afleiðingarnar birtast meðal annars í aukinni verðbólgu og efnahagslegum samdrætti. Landfræðipólítísk óvissa veldur því að hnattrænar aðfangakeðjur verða viðkvæmar og bitnar það á framboði á mikilvægum hráefnum. Fyrir vikið þarf að auka skipulag innan svæðisins og athyglin beinist að sjálfsögðu að aðgangi Norðurlanda að mikilvægum auðlindum, aðfangakeðjum og færni til að mynda og viðhalda nýjum og grænum virðiskeðjum sem skapa ný tækifæri fyrir atvinnulífið og gefa kost á hagvexti. Nýr landfræðipólítískur veruleiki felur í sér sérstakar áskoranir fyrir Norðurlönd sem eru háð opnum alþjóðaviðskiptum og fjárfestingum. Sú staða hefur breyst vegna landfræðipólítískrar spennu, vaxandi viðskiptahafta og ríkisstyrkjaaðgerða sem geta skekkt samkeppnisstöðuna. Norðurlöndin geta tekið höndum saman um að nýta sameiginlegar styrkleikastöður og taka á berskjöldun norrænna fyrirtækja.

Lýðfræðilegar og samfélagslegar breytingar

Norðurlönd standa frammi fyrir umbreytandi lýðfræðilegum og samfélagslegum breytingum sem valda stöðugt vaxandi álagi á norræn velferðar- og heilbrigðiskerfi. Árið 2040 verða 5,6 milljónir Norðurlandabúa komnar yfir sjötugt¹. Æ herra hlutfall eldri borgara auk fjölgunar ólæknandi sjúkdóma og lífsstíllssjúkdóma eru meðal helstu áskorana velferðarsamfélaganna. Samfélagsbreytingar munu hafa áhrif á atvinnulífið en einnig viðskiptaumhverfið. Áskoranirnar undirstrika um leið mikil sóknarfæri á Norðurlöndum fyrir nýsköpun og hagvöxt á sviðum lífvísinda, heilbrigðis og velferðar. Norræn heilbrigðis- og velferðarkerfi eru meðal þeirra öflugustu í heimi og svæðið er leiðandi á sviði notkunar á nýskapandi, stafrænum og opnum heilbrigðislausnum.² Samstarf einkageira og opinbera geira atvinnulífsins, notkun og miðlun gagna ásamt samvirkni kerfa og staðla eru helstu forsendur þess að hægt sé að raungera einstök tækifæri fyrir nýsköpun og hagvöxt á sviði heilbrigðis og velferðar á Norðurlöndum.

Norrænn virðisauki í forgangsmálum samstarfsáætlunarinnar

Norrænn virðisauki er mikilvægt viðmið þegar meta á mikilvægi og skilvirkni norræns samstarfs. Norrænn virðisauki er sá sem skapast af aðgerðum sem koma til viðbótar við virði sem hefði skapast í löndunum sjálfum. Norrænn virðisauki getur meðal annars falist í aðgerðum sem skapa tengsl, draga úr hindrunum og sundrung, safna saman auðlindum og færni, raungera ónýtt tækifæri og skapa samlegðaráhrif.³

Norrænt samstarf um atvinnustefnu á að skapa skýran virðisauka fyrir löndin og fylla út starf þeirra í löndunum og á ESB-stigi. Til að skapa meiri virðisauka norræns samstarfs verða löndin að veðja á aukinn skilning og samstarf á sviðum þar sem styrkleikastöður landanna bæta hver aðra enn betur upp í virðiskeðjum og vistkerfum þvert á landamæri og svið. Norðurlöndin búa yfir sameiginlegum verðmætagrundi og öflugu atvinnulífi sem veitir góð skilyrði til að koma á fót sterkum klösum og sjálfbærum og öruggum virðiskeðjum sem stuðla að norrænum virðisauka. Norrænt samstarf getur gefið kost á hraðari umskiptum þar sem tekist er á við sameiginlegar áskoranir með sameiginlegum aðgerðum.

¹ Helsingren, M.B. et. al. (2022) Business Case for sharing of Nordic health data. EY, Vista Analyse AS og Rosaldo OY on behalf of Nordic innovation.

² op.cit. p. 14

³ European Commission. (2011) *The added value of the EU budget*. Commission Staff Working Paper. SEC (2011) 867 final. 2-4

Þverlægt samstarf

Samstarfsáætlun um atvinnustefnu og markmið hennar hafa snertifleti við ýmsa málaflokka sem að hluta til eru fyrir utan ábyrgð samstarfssviðsins. Þetta birtist meðal annars í þeim áskorunum sem norrænt atvinnulíf stendur frammi fyrir en er einnig mikilvægt fyrir vaxtargetu atvinnulífsins. Meðal annars má nefna aðgang að færni, notkun nýrrar tækni og stafvæðingu, notkun gagna og heilbrigðis- og velferðarlausnir. MR-Vækst/N (Ráðherranefndin um sjálfbæran hagvöxt/atvinnustefnu) mun með markvissum hætti leita eftir samstarfi við aðrar ráðherranefndir þar sem þverlægt samstarf getur lagt eitthvað til markmiða Framtíðarsýnar okkar 2030 og samstarfsáætlunarinnar.

4. Meginmarkmið og undirmarkmið

Ráðherranefndin um atvinnustefnu hefur samþykkt meginmarkmið og undirmarkmið starfsins á árunum 2025-2030. Pólitísk forgangsmál setja rammann um aðgerðir í málaflokknum í norrænu samstarfi. Þetta þýðir að markmiðin eru grundvöllur þeirra verkefna sem ráðist verður í á sviðinu.

Markmið 1

Hraða verður grænum og stafrænum umskiptum.

Undirmarkmið

1. Aukið samstarf um að efla þróun, framleiðslu, sköpun og útflutning grænna lausna.
2. Aukin áhersla á að skapa aðgang að fjármögnun nýstárlegra og grænna lausna.

1.1 Samstarf um að hraða grænum og stafrænum umskiptum getur falist í aðgerðum sem hafa það markmið að skapa nýja þekkingu og leggja fram tillögur að því hvernig löndin geta þróað, undirbúið og metið aðgerðir í atvinnulífinu og þróað áfram norrænar styrkleikastöður. Enn fremur að miðla góðum dæmum og reynslu, tilraunaverkefni og greiningar sem stuðla að bættum kjörum og aukinni samkeppnisfærni norræns atvinnulífs. Notkun stafrænna lausna, samstarf um netöryggi og önnur vandamál tengd stafvæðingu má fjalla um á vegum MR-N og í samstarfi við aðrar ráðherranefndir (til dæmis MR-Digital) þegar það á við.

1.2 Aðgangur að fjármögnun er mikilvægt málefni fyrir norrænt atvinnulíf, ekki síst við þróun nýstárlegra og grænna lausna. Beina má sjónum að tilteknum vaxtarstigum, allt frá sprotafyrirtækjum til sköpunar, og að tilteknum sviðum. Norrænt samstarf um aðgang að fjármögnun á að byggjast á greiningu á göllum markaðarins og vel skilgreindum sviðum þar sem norrænar aðgerðir geta komið til viðbótar við aðgerðir/tæki landanna og alþjóðlega. Beina má sjónum að því að greina hindranir hagvaxtar og að sviðum þar sem norrænt samstarf getur stuðlað að jákvæðri þróun. Einnig getur verið um að ræða markvisst norrænt samstarf um fjármögnun þróunar og nýsköpunar, til dæmis áætlanir/tæki hjá ESB/EES.

Meginmarkmið 2

Norðurlönd leiðandi á sviði sjálfbærra viðskiptalíkana og hringrásarhagkerfa

Undirmarkmið

1. Aukin aðlögunarhæfni þegar ný tækni og stafrænar lausnir eru teknar í notkun, þvert á svið og vistkerfi.
2. Markvisst samstarf um þróun viðnámsþols; (viðnámsþolnar) virðis- og aðfangakeðjur í grænu atvinnulífi.
3. Markvisst samstarf um sjálfbærnisráðgjafur og gögn

2.1 Samstarf um að gera Norðurlöndin leiðandi á sviði sjálfbærra viðskiptalíkana og hringrásarhagkerfa getur falið í aðgerðum sem gefa fyrirtækjum betri kost á að nýta nýja tækni og tækni sem styðja við sjálfbær viðskiptalíkon.

Mikilvægur þáttur samstarfsins verða aðgerðir til að efla norræn samstarfsnet með það fyrir augum að greiða fyrir nýsköpun og þróun nýstárlegra lausna á forgangssviðum og styrkleikastöðum. Kannaðir verða möguleikar á að efla norrænt samstarf um notkun ýmis konar gagna og gagnaskipti.

2.2 Á sviðum þar sem atvinnustefna getur skipt máli ber að efla viðnámsþol norræns atvinnulífs með markvissu samstarfi um auðlindir og mikilvæg hráefni. Meðal annars má beina sjónum að hringrásaraðgerðum, hagkvæmri auðlindanýtingu og þróun nýrrar tækni, þar á meðal framleiðsluaðferða og endurnýtingu mikilvægra hráefna. Norrænt samstarf á sviði atvinnustefnu um afhendingaröryggi og mikilvæg hráefni á yfirleitt að koma til viðbótar við aðgerðir í löndunum og samstarf á ESB-stigi.

2.3 Einnig má beina aðgerðum til að ná settu markmiði að þróun sameiginlegra tækja og leiðbeininga til að bregðast við kröfum um sjálfbærnisráðgjafur, og sömuleiðis sjálfvirknivæðingu og gagnaskiptum sem stuðla að verðmætasköpun og aukinni samkeppnisfærni fyrirtækja. Eins getur verið um að ræða aðgerðir sem styðja við forsendur fyrirtækja til að geta staðið undir nýjum grænum kröfum ESB og gera sjálfbærni fyrirtækja að samkeppnisforskoti.

Meginmarkmið 3

Efla svæðisbundin og hnattræn markaðstækifæri fyrir norræn fyrirtæki

Undirmarkmið

1. Markvisst norrænt samtal sem styrkir stöðu og rödd Norðurlanda sem leiðandi græns svæðis í heiminum.
2. Efla samstarf milli norrænna klasa og nýsköpunarvistikkerfa.
3. Markvisst samstarf um alþjóðavæðingu norrænna fyrirtækja og nýstárlegar lausnir sem fela í sér hnattræn sóknarfæri.

3.1 Samstarf um að efla svæðisbundin og hnattræn markaðstækifæri norrænna fyrirtækja þýðir að Norðurlöndin taki þegar það á við höndum saman um að tryggja sambærilegar reglur og staðla til að stuðla að afnámi stjórnsýsluhindrana og skapa góð starfsskilyrði fyrir fyrirtæki þvert á landamæri Norðurlanda. Samstarfið á að vera viðbót við samstarf sem fyrir er milli landanna, meðal annars um einföldun reglugerða. Einnig má marka afstöðu Norðurlanda ef þörf krefur við mótun reglugerða á vettvangi ESB og alþjóðlega.

3.2 Norðurlöndin hafa löngum lagt áherslu á sjálfbærni og það getur veitt norrænu atvinnulífi mikilvægt forskot við framleiðslu og útflutning á nýstárlegum grænum lausnum. Fyrirtæki sem hefja snemma þróun vöru og þjónustu sem fylgir lítill losun munu geta nýtt markaðstækifæri í hnattrænu hagkerfi lítillar losunar. Græn umskipti eru orðin samkeppnisforskot rétt eins og græn stefna er orðin efnahagsstefna⁴.

3.3 Ef takast á að viðhalda og auka leiðandi stöðu Norðurlanda sem svæðis verða löndin að veðja markvisst á aukinn skilning á og samstarf um hvernig mismunandi styrkleikar landanna geta bætt hver annan betur upp í virðisdeðjum og vistkerfum. Það getur hraðað sköpun og auknið útflutning á norrænum lausnum í grænum umskiptum.

5. Mat á samstarfsáætluninni

Samstarfsáætlunin gildir á árunum 2025–2030 en tímabilinu er skipt í þriggja ára vinnuáætlanir fyrir árin 2025–2027 og 2028–2030.

Þegar tímabilið er hálfnað verður gerð úttekt og á grundvelli hennar kann MR-N að gera breytingar á samstarfsáætluninni ásamt því að fá tillögur að því hvernig rétt sé að útfæra starfsáætlun seinna tímabilsins.

Jafnframt verður unnið stöðugt mat að áliti MR-N og framkvæmdastjórans.

⁴ Erhvervsministeriet. (2023) *Redegørelse om vækst og konkurrenceevne*. s. 35 og von der Layen. (2023) State of the Union Address. European Commission.